

სანაოსნო კომპანიის საქმიანობა და საფრახტო ბაზრის გამოკვლევა

მზისადარ ბუალავა

ედ, ანსუ-ს
ასისტენტ პროფესორი.

სანაოსნო კომპანიის მარკეტინგული მიკროგარემო წარმოდგენილია საფრახტო ბაზრით. მსოფლიოს საფრახტო ბაზარი შედგება ცალკეული ლოკალური ბაზრებისაგან, რომლებიც შეიძლება დავყოთ გეოგრაფიული რაიონების, ტვირთების სახეების და გემების სატონაჟო ჯგუფების მიხედვით.

ლოკალური საფრახტო ბაზარი არის სხვადასვა გეოგრაფიულ რეგიონებს შორის განსაზღვრული სახეობის ტვირთების გადაზიდვის სატრანსპორტო მომსახურების სფერო, რომელსაც ახორციელებენ გარკვეული მახასიათებლების მქონე გემები. დიდი გემები არ უწევენ კონკურენციას პატარა გემებს, რომლებსაც შეუძლიათ შესვლა მცირეწყლიან პორტებში. ტანკერები არ არიან კონკურენტები გემ-რეფრეჟერატორებისათვის და ა. შ. აქედან შეიძლება დავასკვნათ, რომ ლოკალური საფრახტო ბაზრების რიცხვი საკამოდ დიდია. შესაბამისად სხვადასხვა ლოკალური ბაზრების მიხედვით ფასების ცვლილება და რყევები განსხვავებულია.

როგორც საბაზრო კატეგორია კონიუნქტურა ნიშნავს ბაზრის კონკრეტულ მდგომარეობას. მისი შემადგენელი ელემენტებისა და ფაქტორების ურთიერთკავშირის გათვალისწინებით საფრახტო ბაზრის კონიუნქტურა შეიძლება განვსაზღვროთ როგორც ეკონომიკური მოვლენების ერთობლიობა, რომელიც ხასიათდება მოთხოვნა — მიწოდების და გადაზიდვის ფასების განსაზღვრული თანაფარდობით, და ბოლოს, საფრახტო ბაზრის კონიუნქტურა შეიძლება განვიხილოთ როგორც საბაზრო ურთიერთობათა ერთობლიობა, სადაც ხორციელდება საზღვაო ტრანსპორტით მომსახურების რეალიზაციის პროცესი.

საფრახტო ბაზრის კონიუნქტურის ანალიზის მიზანია ეკონომი-

კური მაჩვენებლების მოძრაობის ტენდენციების გამოვლენა და ბაზარზე მიმდინარე ცვლილებების გამომწვევი მიზეზების დადგენა. საბაზრო კონიუნქტურის კვლევის ძირითადი ამოცანაა ბაზრის განვითარების სეზონურობისა და ციკლურობის ძირითადი ტენდენციების შესწავლა. კონიუნქტურული ანალიზის ამოცანების რეალიზაციისათვის აუცილებელია შესაბამისი მაჩვენებელთა სისტემის გამოყენება. განვიხილოთ ის მაჩვენებლები, რომლებიც გამოიყენება საფრახო ბაზრის დასახასიათებლად. საფრახო ბაზრის კონიუნქტურის ტრადიციული მაჩვენებლებია: კონკრეტულ გარიგებათა საფრახო და საიჯარო განაკვეთი; სხვადასხვა პერიოდში და ცალკეული ტვირთნაკადების მიხედვით საფრახო განაკვეთის საშუალო მნიშვნელობა. საფრახო განაკვეთების დონის ცვლილების შესაფასებლად გამოიყენება სხვადასხვა საფრახო ინდექსი:

1. ინდივიდუალური ინდექსი, რომელიც გამოითვლება ცალკეული ტვირთებისათვის ერთი მიმართულებით.

2. ჯგუფური ინდექსი, რომელიც გამოითვლება სხვადასხვა ტვირთებისათვის ერთი მიმართულებით ან ერთი ტვირთისათვის სხვადასხვა მიმართულებით.

3. საერთო საფრახო ინდექსი გამოითვლება სხვადასხვა ტვირთებისათვის სხვადასხვა მიმართულებით.

4. საფრახო ინდექსი — ეკონომიკური მაჩვენებლები, რომელიც ასახავს საფრახო განაკვეთების ცვლილებას სატრამპო ტონაჟზე.

საფრახო განაკვეთების საფრახო ბაზარზე ასეთი ინდექსებია: ნორვეგიული ჟურნალის “ნორვეჯიენ შიფინგ ნიუს” (NSN), გერმანიის ტრანსპორტის სამინისტროს ინდექსი, დიდი ბრიტანეთის სანაოსნო პალატის ტაიმ-ჩარტერული ინდექსი და სხვ. ბოლო ათწლეულში ფართო გავრცელება ჰპოვა ტაიმ-ჩარტერის ფრახტირებამ რეისზე. ასეთი ფრახტირებით დაინტერესებული არიან გემის მფლობელები, მაშინ როდესაც მათთვის უცნობია ნავსადგურებში ჩატვირთვისა და გადმოტვირთვის არსებული მდგომარეობა. ასევე საფრახო ფირმები, თუ მათ შეუძლიათ დამოუკიდებლად და კვალიფიციურად მართონ გემების რეისები

ოპერატორების მეშვეობით. ამიტომ საფრახტო ბაზარზე ფასების დონის მაჩვენებლად შეიძლება გამოყენებულ იქნას ტრიპ-ჩარტერის საარენდო განაკვეთი.

საფრახტო გარიგებათა დონის შესაფასებლად შეიძლება გამოყენებულ იქნას ტაიმ-ჩარტერული ექვივალენტი, რომელიც წარმოადგენს შემოსავლებსა და სარეისო ხარჯებს (სანავი, სანავსადგურო მოსაკრებლები, სხვადასხვა საკომისიოები) შორის სხვაობის განაყოფს რეისის ხანგრძლივობაზე. ტაიმ-ჩარტერული ექვივალენტის, როგორც საფრახტო ბაზრის განაკვეთების დონის მაჩვენებლის გამოყენება ეფუძნება იმ იდეას, რომ განსაზღვრული ხომალდისათვის ის წარმოადგენს მუდმივ სიდიდეს, რომელიც დამოკიდებული არ არის ტვირთის მოცულობაზე და გადაზიდვის მიმართულებაზე. ტაიმ-ჩარტერული ექვივალენტი თავისი არსით და სიდიდით ახლოს დგას ტაიმ-ჩარტერის საარენდო განაკვეთთან რეისზე.

მოთხოვნა-მიწოდების თანაფარდობის სხვადასხვა დონის პირობებში ამა თუ იმ მაჩვენებლის საიმედოობა განსხვავებულია. მფრახტავის ბაზარზე (საკმაოდ დაბალი განაკვეთი), ვითარებაში როდესაც მიწოდება მნიშვნელოვნად აღემატება მოთხოვნას, საფრახტო ბაზრის მდგომარეობის მნიშვნელოვან მაჩვენებელს წარმოადგენს საშუალო საფრახტო განაკვეთი ერთი ტონა ტვირთისათვის განსაზღვრული მიმართულებით სარეისო ფრახტირებისას, ხოლო ტრიპ-ჩარტერის ფრახტირების პირობებში მნიშვნელოვანი მაჩვენებელია მფრახტავის საშუალო დანახარჯები არენდაზე და სანავის რაოდენობა თვეში ერთი ტონა დედვეიტზე.

ხომალდის მფლობელების ბაზრისათვის (მაღალი განაკვეთები) ბაზრის მდგომარეობის შესაფასებლად სასურველია გამოყენებულ იქნას ტაიმ-ჩარტერული ექვივალენტი და ერთ ტონა დედვეიტზე საშუალო საარენდო განაკვეთი. ტვირთების საზღვაო გადაზიდვისას მომსახურების ფასების ცვლილების ძირითადი მიზეზია მოთხოვნა-მიწოდების თანაფარდობის დინამიკა, ამიტომ აუცილებელია ამ ფაქტორის ცალკე შესწავლა. ძირითადი ფაქტორები, რომლებიც გავლენას ახდენენ საფრახტო ბაზრის მოთხოვნაზე, არის შემდეგი: საერთაშორისო ვაჭრობის მოცულობა, ერთი ტონა

ტვირთის გადაზიდვის საშუალო მანძილი და სატრანსპორტო ხარჯები. მიწოდებაზე მოქმედი ფაქტორებია: მსოფლიო ფლოტის შეჯამებული დედვეიტი, ახალი გემების ერთობლივი დედვეიტი, გემების მწყობრიდან გამოსვლა და სხვ. ამრიგად საფრახტო ბაზრის კონიუნქტურის ძირითადი მაჩვენებლებია:

1. კონკრეტულ გარიგებათა საფრახტო და საარენდო განაკვეთი;

2. ცალკეული მიმართულებების მიხედვით ფრახტისა და არენდის საშუალო მნიშვნელობა;

3. ტაიმ-ჩარტერული ექვივალენტი;

4. საფრახტო ინდექსები;

5. მოთხოვნა/მიწოდების მოცულობა.

ბაზრის ანალიზის შედეგები წარმოადგენს ამოსავალ ინფორმაციას კონიუნქტურული პროგნოზების შესადგენად. პროგნოზირების მიზანი მდგომარეობს იმაში, რომ გამოვლინდეს კონიუნქტურის შეფასების საუკეთესო ვარიანტი. პროგნოზირება ხორციელდება საერთო სქემის მიხედვით:

1. პროგნოზირების ჰორიზონტის არჩევა;

2. პროგნოზირების მეთოდის არჩევა;

3. პროგნოზირების მოდელის ფარგლებში გაანგარიშებათა ჩატარება;

4. პროგნოზირების ინტერპრეტაცია.

მოკლევადიანი პროგნოზი საჭიროა კომპანიის ტაქტიკის ასარჩევად ბაზარზე. გრძელვადიანი პროგნოზი კი საფუძვლად უდევს სტრატეგიული გეგმების შემუშავებას. გეგმების ხარისხი დამოკიდებულია იმ პროგნოზებზე, რომლებიც საფუძვლად უდევს მათ. პროგნოზების ხარისხს კი განსაზღვრავს ინფორმაცია, რომელსაც ის ემყარება, ინფორმაციის საიმედოობის ხარისხი და ემპირიული უზრუნველყოფა.

კონიუნქტურული პროგნოზები უნდა ემყარებოდეს როგორც რაოდენობრივი, ისე ექსპერტული შეფასების შედეგებს. პროგნოზირების ძირითადი მეთოდები მოცემულია ცხრილში.

საფრახტო ბაზრის კონიუნქტურის პროგნოზირების მეთოდები

მეთოდი	პროგ- ნოზირების ვადა	პროგ- ნოზირებადი მაჩვენებლები	დამოუკიდებელი ცვლადები
დროითი მწკრივის მეთოდი	მოკლევადიანი და საშუალო ხანგრძლივო- ბის	საფრახტო განაკვეთი, საფრახტო ინდ- ექსი, მოთხოვნა და მიწოდება	დროითი პარამეტრები
რეგრესუ- ლი მოდელი	მოკლევადიანი და საშუალო ხანგრძლივო- ბის	საფრახტო განაკვეთი	მოთხოვნა/მიწოდება
		მოთხოვნა	საერთაშორისო ვაჭრობის მოცულო- ბა, სატრანსპორტო ხარჯები, ტვირთის გადაზიდვის საშუა- ლო მანძილი.
		მიწოდება	მსოფლიო ფლოტის ერთობლივი დედ- ვეიტი, ახალი გემების ერთობლივი დედვეი- ტი, ფლოტის მწარ- მოებლურობა.
დელფის მეთოდი	საშუალო/ გრძელვადიანი	საფრახტო განაკვეთი, მოთხოვნა/ მიწოდება	
შექმნილი სცენარის მეთოდი	საშუალო/ გრძელვადიანი	საფრახტო განაკვეთი, მოთხოვნა/ მიწოდება	

ყოველივე ზემოთქმულიდან შეიძლება დავასკვნათ, რომ საფრახტო ბაზრის მდგომარეობის ანალიზი და პროგნოზირება საშუალებას აძლევს სანაოსნო კომპანიებს:

- შეიმუშავონ დასაბუთებული სტრატეგიული და ტაქტიკური გეგმები;
- შენიშნონ ფასების ზრდის ტენდენცია და შეიტანონ შესაბამისი კორექტირება ადრე შედგენილ გეგმებში;
- გაითვალისწინონ ბაზრის მდგომარეობა ოპერატიული საქმიანობისას;
- ლოკალური ბაზრებისათვის განსაზღვრონ სფრახტო და საარენდო განაკვეთები;
- დაადგინონ განსაზღვრული ტვირთის ტონაჟზე მზარდი მოთხოვნისა და მიწოდების გეოგრაფიული რაიონები.

ლიტერატურა:

1. Макушев П. А., Москвиченко И. М., Транспортный менеджмент, Одесса- Ильичевск -Афины – Генуя, “Астропринт”, 2005.
2. Н. Н. КАЗАКОВ, ТЕХНИЧЕСКАЯ ЭКСПЛУАТАЦИЯ ОБЪЕКТОВ ВОДНОГО ТРАНСПОРТА, Учебно- методическое пособие, Гомель 2009.
3. “Маркетинг на морском транспорте”, “Батумская Госсударственная Морская Академия”, 1998г.
4. Жинский А.М. Основы логистики: Учебное пособие. – М.: ИВЦ “Маркетинг”, 1996.
5. Кибик О, Н, Экономика морского транспорта, конспект лекции, Одеса, ОНМУ, 2009.
6. [www. teleroute. com](http://www.teleroute.com).
7. [www. lostpluton. com/mctrans/](http://www.lostpluton.com/mctrans/)
7. [transportline. com](http://transportline.com).
8. [elforworlet. com](http://elforworlet.com).